

Kwalen en plagen

Inleiding

Geconfronteerd worden met ziekten en andere tegenslag in de tuin is niet leuk. Gelukkig is er het nodige tegen te doen, ook zonder meteen naar gif te grijpen. Allereerst kan niet vaak genoeg benadrukt worden dat goede groeiomstandigheden voor de plant de basis vormen voor sterke planten met weerstand. Natuurlijk kunnen ook gezonde planten ziek worden of last krijgen van een aantasting, maar de kwaal zal minder ernstig zijn en de plant zelf heeft voldoende herstelvermogen om de aanslag te boven te komen.

Kies daarom de plek voor een plant met zorg. Planten die veel zon nodig hebben zullen in de schaduw kwijnen, niet bloeien en slap blad maken. Een mals hapje voor slakken en bladluizen. Planten die weinig water nodig hebben krijgen last van rottende wortels op een te natte plek. Omgekeerd zullen planten die veel water nodig hebben al snel staan te verpieteren op een droge plek. Ook de voedselrijkdom is een aspect om in de gaten te houden, net als de grondsoort. Hoe beter er aan de basisvoorwaarden van de plant voldaan wordt, hoe gezonder de plant en des te minder kwetsbaar voor ziekten en plagen.

Gebreksziekten

Om te kunnen groeien hebben planten voedingstoffen nodig, die ze uit de bodem halen. Van nature zijn voedingstoffen aanwezig in de grond maar deze verdwijnen door uitspoeling. Hierbij worden ze door het regenwater naar diepere grondlagen getransporteerd en zijn niet meer voor de plant beschikbaar. Ook verdwijnen voedingstoffen door het verwijderen van dood materiaal. Dat kan worden tegengegaan door te composteren en de compost terug op de tuin te brengen, zo blijft de kringloop gesloten.

Door een teveel of juist een tekort aan voedingstoffen kunnen planten slecht groeien en krijgen gebreksziekten. Het vergelen van blad is daar vaak een symptoom van. Om gebreksziekten te voorkomen moet er bemest worden. Om te weten hoeveel kan er het beste een bodemonderzoek plaatsvinden. Dat kan via het AVVN. Op grond van onderzoek van een monster tuingrond volgt een advies voor bemesting met organische mest (stalmest etc.). In kunstmest zitten wel alle voedingstoffen, maar het heeft bodemleven niets extra's te bieden. Daarom is het beter om organische in plaats van kunstmest te gebruiken.

Schimmels

Schimmels zijn de boosdoener van een groot aantal plantenziekten. Doordat de schimmelsporen lang en onder ongunstige omstandigheden kunnen overleven en zich makkelijk verspreiden zijn ze wijd verbreid. Preventieve maatregelen om de ziekte te voorkomen zijn meestal effectiever dan bestrijding.

Meeldauw

De meest voorkomende schimmel in de siertuin is wel meeldauw. Zowel inheemse planten als cultuurplanten en ook bomen kunnen hier last van krijgen. De bladeren en stengels van aangetaste planten krijgen een wit 'meelachtig' waas. De schimmelsporen worden door de wind verspreid. Meeldauw is een hardnekkige aantasting, die vooral na periodes met veel regen en in de nazomer de kop opsteekt. Een goede preventieve maatregel tegen meeldauw is zorgen dat het blad van de planten zo droog mogelijk blijft. Dit kan bijvoorbeeld door voldoende plantafstand aan te houden. 's Ochtends vroeg in plaats van 's avonds water geven zorgt ervoor dat de planten snel kunnen drogen. Net als het met een gieter aan de grond (wortel) water geven in plaats van de bladeren te besproeien.

Treedt er eenmaal aantasting op, dan kunt u het aangetaste deel het beste zo snel mogelijk verwijderen en in de groencontainer stoppen. Doe de aangetaste delen niet op de composthoop, want dan kunnen de schimmelsporen zich evengoed verspreiden. Bij een plant die zeer regelmatig last heeft van meeldauw, is de standplaats waarschijnlijk niet goed. Hierdoor verzwakt de plant en krijgt de schimmel een kans. Overplanten wil dan wel eens helpen. Overigens is meeldauw een veel voorkomende schimmel, ook in de natuur. Vooral bij aantasting in de nazomer ondervinden de planten er eigenlijk betrekkelijk weinig hinder van. Het volgende groeiseizoen is er geen nadelig effect meer te zien.

Aardappelziekte

In de moestuin is aardappelziekte (*Phytophthora infestans*) een beruchte schimmel. Op het blad en op de stengels zijn bruine plekken te zien, aan de randen ervan vormt zich wit schimmelpluis. Op de aardappels zijn bruine vlekken te zien, nog later rotten de aardappels weg. Ook tomaten kunnen aangetast worden. Vooral in een natte nazomer breidt de schimmel zich explosief uit. Bestrijding is haast niet mogelijk, wel zijn er goede preventieve maatregelen te nemen. Zo kunnen er vroege rassen geteeld worden, de aardappels worden dan al gerooid voor de schimmel echt toeslaat. Ook kunnen weinig gevoelige rassen geteeld worden. Zijn er planten besmet dan is het snel vernietigen van aangetaste delen de beste oplossing. Zorg voor een ruime vruchtwisseling, minstens 1:4. De schimmelsporen kunnen in de grond enkele jaren overleven.

Gooi de aangetaste bladeren, stengels en aardappelen in geen geval op de composthoop.

Omval- of kiemplantenziekte

Dit kan door verschillende schimmels veroorzaakt worden. De symptomen zijn onmiskenbaar. Gezaaide planten rotten plotseling onderaan weg en vallen om. Vooral als er in bakjes gezaaid wordt, kan een heel zaaisel verloren gaan. Preventief zijn er verschillende maatregelen mogelijk zoals schone bakjes en schone, verse zaaigrond gebruiken. Voorkom koude en natte omstandigheden, maak het zaaisel daarom niet te nat. Als er eenmaal planten aangetast zijn kunnen de overige, gezonde planten het beste zo snel mogelijk verspeend worden.

Slakken

Slakken vormen voor veel tuinders een van de grootste ergernissen. De schade aan planten wordt vooral veroorzaakt door naaktslakken.

Tegen slakken zijn de volgende maatregelen mogelijk:

- Lok zo veel mogelijk natuurlijke vijanden zoals egels, padden, kikkers en vogels naar de tuin. Dit is het beste middel tegen slakken.
- Laat blad en restmateriaal liggen als voedsel zodat de slakken zich niet 'vergrijpen' aan planten.
- Geef jonge planten niet tegen de avond water, maar liever 's ochtends vroeg.
- Kattenbakkorrels, koffiedik, scherp zand en eierschalen strooien ontmoedigt slakken. Ze hebben er een hekel aan om over droge, scherpe voorwerpen te kruipen.
- Maak slakkenvallen door schoteltjes met bier neer te zetten. Nadeel is wel dat ook andere beestjes in de val terecht komen.
- Vang slakken door ze een schuilplek te geven, bijvoorbeeld een dakpan of een omgekeerd rabarberblad. Overdag kruipen ze er onder en dan kunt u ze eenvoudig oprapen en naar een andere plek brengen.

Vaak werken maatregelen tegen slakken niet voldoende. Veel mensen grijpen dan naar slakkenkorrels. De traditionele slakkenkorrels zijn erg giftig, niet alleen voor natuurlijke vijanden, maar ook voor huisdieren en kleine kinderen. De werkzame stof in slakkenkorrels is metaldehyde of methiocarb. Metaldehyde is vooral giftig voor zoogdieren, dus voor egels en honden. Methiocarb is vooral giftig voor vogels. Beide middelen zijn bovendien schadelijk voor waterdieren. Gebruik daarom geen slakkenkorrels in een natuurvriendelijke tuin. Sinds enkele jaren is er een middel in de handel dat is gebaseerd op ferri-fosfaat. Dit is niet gevaarlijk voor zoogdieren en vogels.

Insectenvraat

Van veel insecten zoals vlinders en kevers zijn het niet de volwassen dieren, maar de larven (of rupsen) die schade veroorzaken. De larven van de zwartgeel gestreepte coloradokever bijvoorbeeld leven op aardappels. 'Haantjes' is de naam van een groep felgekleurde kevertjes. Zo is het leliehaantje felrood, het elzenhaantje metallic groen/blauw. Ook hiervan zijn de larven de boosdoeners. Wegvangen van volwassen kevers en larven is de beste oplossing.

Bladluizen kunnen vooral in het voorjaar op het pas uitgekomen blad flink huishouden. Gelukkig rollen vrijwel tegelijkertijd de jonge koolmezen uit het ei, zij worden goeddeels gevoerd met bladluizen en jonge rupsen. Nadat de ergste aantasting voorbij is, omstreeks eind juni, komt een volgende groeiperiode, het Sint-Janslot, en groeien de aangetaste planten weer door. Anders is het als planten al verzwakt zijn, of op een slechte plek staan. Al verzwakte planten kunnen door luizen geruïneerd worden. Op een klein oppervlak,

bijvoorbeeld bij bloembakken, kan zeepsop met spiritus gebruikt worden of eventueel pyrethrum . Om vraat door insecten beperkt te houden zijn een paar maatregelen van belang: goede standplaats, variatie in begroeiing, en voldoende plek voor natuurlijke vijanden.

Vraat door zoogdieren en vogels

Vraat door zoogdieren is meestal vrij makkelijk te herkennen door de vraatsporen, gangen of achtergebleven keutels. Vraat door konijnen is tegen te gaan door de tuin te omrasteren met fijnmazig gaas. Voorkom dat konijnen of hazen 's winters van de bast van bomen en struiken eten door plastic manchetten of gaas rond de stam te plaatsen.

Door de aanwezigheid van molshopen- en gangen zijn mollen onmiskenbaar. Gazons en zaaibedden kunnen omgewoeld worden. Mollen zijn insectenetters en eten grote hoeveelheden schadelijke insecten. Probeer daarom mollen bijvoorkeur te verjagen door het planten van keizerskroon, het ingraven van lege flessen (het geluid dat de wind erin maakt doet de mollen verdwijnen) en probeer ze eventueel levend te vangen en te verplaatsen. Met sommige vallen kunnen mollen levend gevangen worden.

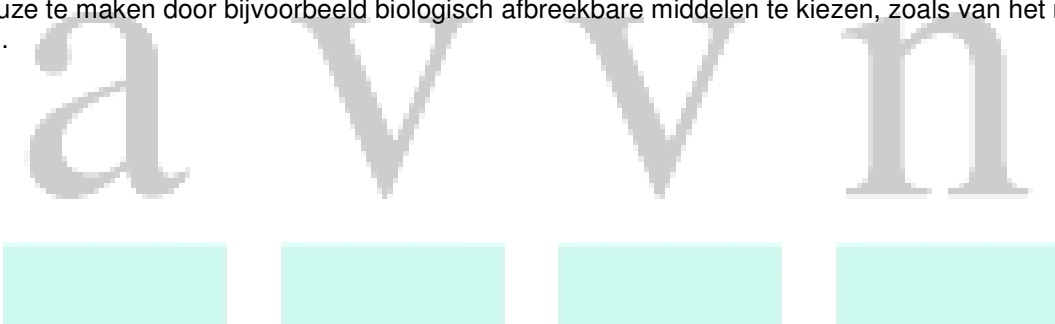
Woelmuizen eten graag plantenwortels. In hoog tempo sterven planten af. Woelmuizen zijn lastig te bestrijden. Het gras kort houden, geen tuinafval laten liggen en het stimuleren van de aanwezigheid van natuurlijke vijanden zoals een kat of nestkasten voor roofvogels zijn de beste maatregelen.

Vraat door vogels zoals duiven is tegen te gaan door een vogelverschrikker te plaatsen, aluminium stroken op te hangen of door netten te spannen. Pas wel op, want vogels raken erg makkelijk verstrikt in het net. Gebruik daarom fijnmazig net en span het strak om de planten. Voorkom dat vogels er van onderaf in gevangen raken.

Bestrijdingsmiddelen

Wie op een natuurvriendelijke manier probeert te tuinieren zal in eerste instantie niet naar bestrijdingsmiddelen grijpen maar eerst eens afwachten of wat schade voor lief nemen. Een enkele keer is echter de acute nood hoog. Bijvoorbeeld als de van oma geërfde chrysanthe door de slakken opgegeten wordt. Tuincentra staan vol met allerlei chemische bestrijdingsmiddelen. Om daar een verantwoorde keuze in te maken is niet simpel. Veel middelen hebben sterke neveneffecten op het milieu. Vooral de giftigheid voor waterorganismen en grondwater, de giftigheid voor andere levende wezens waaronder huisdieren en kinderen zijn belangrijke nadelen.

Lees voor aanschaf de etiketten goed na, daarop is aan de hand van de waarschuwingen en symbolen een goede indruk van de giftigheid te krijgen. Ook het toelatingsnummer is een goede indicatie. In principe zijn middelen met een toelatingsnummer tamelijk giftig, probeer die te vermijden. In veel gevallen is een minder giftige keuze te maken door bijvoorbeeld biologisch afbreekbare middelen te kiezen, zoals van het merk 'Ecostyle'.

Tekst: Machteld Klees